

Պատուելի Պրըզէրտը Շէնովաճը
Պատ. Մէլէնին հետ մօտերս իր ըրած
այցելութիւնը պատմած ատենը, կ'ըսէ
"Տօթըրը Մէլէնին Վարժողիկ քահանայ
մը այցելութեան եկաւ օր մը, ու իրենց
մէջը եղած տարբերութեան կէտերուն
վրայ ազատաբար խօսելու փափագ մը
ցուցուց : Պատասխան տուաւ Տօթ
Մէլէնը թէ վիճաբանութիւն ընելու
մասնաւոր փափագ մը չունի, բայց
միշտ պատրաստ է իր ունեցած յոյսի
պատճառը ամէն հարցընդդէն հեղու-
թեամբ ու երկիւղածութեամբ պատաս-
խան տալու", ու շատ ուրախ պիտի
ըլլայ անոր հետ կրօնական նիւթի վրայ
խօսելու : Եւ նստելու հրաւիրելով
զենքը, հարցուց թէ Վրիստոսի կ'
հաւատան : Ընդուշտ կը հաւատամ, ը-
սաւ քահանան շուտ մը :—Լըհաւատան
նաև թէ Վրիստոս լստուած է : Ընտա-
րակոյս կը հաւատամ : — Ուրեմն, թ-
որ Վրիստոս լստուած է, բոլոր ի-
գործքերը կատարեալ ըլլալու հն + ա-
սանի չէ⁶ : Վահանան քիչ մը մոմը
տալ սկսեց, բայց վերջապէս հաճեցաւ
Ուրեմն, թէ որ բոլոր իր գործքերը կա-
տարեալ հն, իր ըրած քաւութիւնն ա-
պէտք է որ կատարեալ գործ մը ըլլայ
ինտոր ուրեմն Լոյս Մարիամը՝ կամ անո-
բարիխօսութիւնը, կամ ապաշխարան-
քաշլը, կամ մարդկային գործքերու
վարձքի արժանաւոր ըլլալը, կրնան ա-
կատարեալ գործին վրայ բան աւելցու-
նել՝ կամանիկայ աւելի զօրաւոր ընել
փրկելու համար :

ՅԻՍՈՒՍԻ ՀԵՏ ԲՆԱԿԻԼ

Յիսուսի քեզի դարձն ու հետո կենսալը կ'ուզեն: Ինչո՞ւ է: Հասկանալի պիտի ըլլայ, թէ որ անկող տանդ մէջ քու հետդ մէկտեղ բնակող մը՝ ընտանիքիդ մէկ անդամը ըլլայ: Պիտի վախճան թէ անկող քու ընտանիքի կարգադրուած թիւններդ չհաւնին: Թէ որ ամէն բան շնորհի կարգին ըլլան, անշուշտ պիտի հաւնին: Վրէժ տանդ կերպը ինչ տեսակ ըլլալը բան մը է անոր առջին. քանզի դուն գիտես որ անոր մարդկայնութիւնը աղքատութիւնով ու խոնարհութիւնով էր: Ենթակա միօրին նախընտանի պիտի ըլլայ թէ՛ խնդճի մը աղքատ սենեակը որ բնակի, ու թէ իշխանի մը պալատը: Երգեօք իր ներկայ յոյժութիւնը վաղ շարունակ անձ մը պիտի ըլլայ. անանկ որ ընել ուզած բաներդ պարտաւոր ըլլաս ձգել, ու չտիրած բաներդ ընել: Թէ որ ասանկ է, քու վիճակդ արդարեւ խղճալի է. ինչու որ քու կեանքդ անանկ զարմանալի ու կարգէ դուրս է, որ դուն խաղաղութիւն կամ միտքաբանք չես կրնար ունենալ: Վրէժ սրբազան հիւրդ քեզի նեղութիւն մը ու ծանծրութիւն մը պիտի ըլլայ:

Թէ որ Յիսուս միշտ քեզի հետ կենար կ'ըսեմ. սակայն իրօք խել հեռ է. բայց թէ որ դուն անոր քեզի հետ ըլլալը ճանչնայիր, քու կեանքդ որչափ նեղը ինկած և ճնշուած ու թշուառ պիտի դարձնէ: Դուն շատ աւելօք շատ թշուառ պիտի ըլլայիր. դուն անոր քեզի հետու երթալը պիտի ուզէիր, որ ինքիքներդ ուզածդ ընելու կարող ըլլայիր:

Եւ հիմա ըսենք թէ հիւսնտնաս ու մեռնիս. ասանկ վիճակի մը մէջ անկող սրտով կրնաս մտքէդ անցընել թէ անսովոր ու չստեղծ ու չբնորոշ նոր կերպով մը քու զգացումներդ փոխուին յանկարծ մէկէն ի մէկ. և ան ալ անանկ որ Յիսուսի առջեւ ըլլալովդ՝ խաղաղ, գոհ ու հանգիստ ըլլաս:

Յիսուս քու դրացիդ տունը կը բնակի, ու ան ընտանիքը անոր հետ հանգիստ են: Ենթեք կը սիրեն անոր ասանկ իրենց մօտ ըլլալը. ինչու որ անոր ներկայութիւնը իրենց երջանկութիւնը կ'ազդէ: Ենթեք անանկ շուտով կրնան անոր առջեւ տանիլ բոլոր իրենց միտքին խորհուրդներն ու ընելիք բաներնուն ինչ կարգի ու կերպի դրուելը, ու անանկ պարզ ու սրտանց փափագ մը ունին անկող հաճեցունելու, որ իրենք կ'ուզեն ամէն բան՝ որչափ ալ որ պղծաբի ըլլայ, անոր առաջնորդութիւնով ընելու: Իրենց ուրախութիւնը ուրախութիւն չըլլար, առանց անոր համակրութեան. ու երբոր տրամադրութիւն դայ, անպատմելի միտքաբանութիւն է անկող իրենց մօտ ունենալը՝ որ թեթեւեղէ իրենց նեղութիւնները ու զօրացնէ իրենք: Եւ մէն դժուարութեան մէջ անոր պաշտպանութեան կը վազեն: Երբեք կ'սիրէ, ինտոր որ Վրէժիստոս զինքը կը սիրէ: Կնիկը նոր յարգութիւն կ'ըզայ իր երկանը համար՝ քանի որ անոր վրայ օրէ օր Վրէժիստոսի անուշ ու սիրուն պատկերին կերպարանակից ըլլալուն նշանները պարզ կը տեսնայ: Ենթեք մէկտեղ կ'զան թէ զաւրկներն իրենց չեն, հասպա իրենց Փրկչին. և ուրախ են որ հետեւին ինքը՝ անոնց հոգեւորական և կրթութեան մէջ իրենց առաջնորդելու: Ենթեք երբեք մոռնի տեղերու մէջէն անցնելու կը պարտաւորին, բայց չեն վախճար. ինչու որ գիտեն թէ՛ Ենթեք ինչ է, ու անոր մէջը բնաւ խաւար չկայ):

ՈՒՇ ՄԵՆԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Ուշ մնալուն վտանգին ու յիմարութեանը զարմանալի վկայութիւն մը կ'ըլլայ, երբոր մանրամասն քննութիւն մը ընենք թէ որ տարիքի մէջ ան անձինքները Վրէժիստոսի հետեւել սկսած են, որոնց բարեպաշտ կեանքը յայտնի կը ցուցուին թէ ճշմարիտ կրօնքը ունին: Վրէժի որ տարիները կ'անցնին ու տարիքը կ'աճէ մարդ, դարձի գալուն կարելիութիւնն ալ այնքան աւելի շատ արագ կը պահի:

Հազար հոգիէ բաղկացեալ Վրէժիստոսի ժողովը մը վրայ հաշիւ ընենք, և իրենց Վրէժիստոսի եղած տարիքներն համեմատ հինգ կարգի բաժնէնք: Եռանկ կարգը զինքը բոլոր անոնք, որոնք 20 տարուէն վար դարձի եկան. 20-է կարգը զինքը անոնք, որոնք 20-ին ու 30-ին մէջտեղը դարձի եկան. 30-է կարգը բոլոր անոնք, որ 30-էն 40-ը դարձի եկան. 40-է կարգը 40-էն 50-ը 50-է կարգը 50-էն մինչև 60 դարձի եկողները: Հիմա աս հինգ կարգին ամէն մէկը զատ զատ հաշիւի առնելով, հազար Վրէժիստոսներուն մէջ աս հետեւեալ համեմատութեամբ դարձի եկած կը գտնանք.

20 տարուէն վարը	558 հոգի
20-էն 30 տարուէն մէջինները	337 "
30-էն 40-ին մէջինները	86 "
40-էն 50-ին մէջինները	15 "
50-էն 60-ին մէջինները	3 "

Եւ հիմա կարգի մարդիկն ալ. բայց ինչո՞ւ համար 60 տարուէն վեր չըլինք: Վրէժի, թէ որ կրնանք դնել ու վեցերորդ կարգը ըսել, ան ատենը պիտի գտնանք.

60-էն մինչև 70 տարու դարձի եկող 1 հազարէն 1 հատ կայ 60 տարուէն վեր դարձի եկող քրիստոնեաներուն մէջէն: Ուշ մնալը որչափ վտանգաւոր բան ըլլալը սորբելու ինչ դաս մըն է. ինչ սոսկալի դաս մը:

Երեւելի Վարդիլէն մէկը կ'ըսէ թէ՛ անգամ մը 253 հոգի վրայ ասանկ քննութիւն մը ըրի, որոնք Վրէժիստոսի դարձած ըլլալուն յուսարի վկայութիւն ունէին, ու աղէի ճանչցածներն էին: Եսոնց դարձի գալուն հաշիւը աս համեմատութիւնովն էր.

20 տարուէն վարը	138 հոգի
20-էն մինչև 30 տարու	85 "
30-էն " 40 "	22 "
40-էն " 50 "	4 "
50-էն " 60 "	3 "
60-էն " 70 "	1 "

Ինտոր արթնութիւն մը տալու է ասիկայ ամէն տարիքի մէջ գտնուող դարձի չեկած անձինքներուն: Տակաւին իրենց ծաղիկ հասակին մէջ եղողներուն աս դասը կը սորվեցունէ թէ՛ Հիմա է ընդունելի ժամանակը: Կանուկ փնտռեցէք: Եւ դասը կը ցուցունէ մինչև անգամ 20 տարուն անցունողներուն թէ՛ ամենէն աղէի պատեհութիւնը արդէն անցեր դացի է, ու իրենց վրայով կեցած յոյսը շուտով կը քիչնայ ու տարախոյսի կը մըտնայ, քանի որ իրենց կեանքը վերջանալու կը մօտնայ, և օրերին հետեւ հետէ չապաշտարած կ'անցունեն:

Երգեօք հարկէ աս դասին ահաւորութեանը վրայ բան մը յիշեցունել Եւստարանի պաշտօնեաներուն՝ իրենց երիտասարդ ունկնդիրներուն վրայով, կամ բոլոր Վրէժիստոսի հայրերուն ու մայրերուն ու ամէն Տէր Յիսուս Վրէժիստոս սիրողներուն՝ իրենց ընտանեաց մէջ ու բոլորաբնի դտնուած դարձի չեկողներուն վրայով:

“ԱՏԻԿԱՅ ԻՆՉ ՈՐ ՈՒՆԵՐ” ԸՐԱՒ

Հնորհալի խօսք մըն էր ասիկայ: Յիսուս գոհ եղած էր: Թեպէտ ըսածը

քիչ ու անօգուտ էր, բայց ինքը բաւական սեպելով ընդունեց, ինչու որ բոլոր ունեցածն էր: Ինչ քաղցրահամ ճոյ, և ուրախալից է աս խօսքը անհոգիին՝ որ կ'ուզէ տալ, բայց կը նայի որ բան մը չունի, և որ կ'ըզայ ու կը տեսնայ թէ տուածն ալ ոչինչ բան մըն է: Թող առանձին մնացողը, անկարը, երեսէ ձգուածը միտքաբանութիւն առնէ ասիկէ: Ենթեք կամքին համար զոհուած զգացում մը, Ենթեք սիրոյն համար ձգուած փափագ մը, Ենթեք հրամանին համար զսպուած կիրք մը, Փրկչին ոտքերուն տակը կոտորուած կուռք մը, բոլոր դրսուանց քաշուած աշխատանքներէն աւելի արժէք ունի: Ենթեք պատուական նարդոսի սուղ իւղն է. շատի եղած է անկող տուողին, սուղ ծախու առնուած է: Ենթեք ընդունողն ալ արժէք կը դնէ. ինչու որ Ինքը գիտէ թէ կինը ինչ բանէ անցաւ ան իւղը իրեն բերելու համար: Սիմոնէն աւելի շատ բան ըրած է՝ թէպէտ անկող ընթերիք մը ըրաւ: Հազարաւորներ կան որ շատ բան կու տան, բայց աղէկը իրենց կը պահեն. հազարաւորներ կան որ շատ բանէ կ'անցնին, բայց տակաւին իրենց ամենէն սիրածէն չեն կրնար անցնել: Ես իմ ունեցած ամենէն պատուական բանս Փրկչին պիտի տանիմ. ևս իր խօսքին նախադիւրսով ազատ կամօքս պիտի անցնիմ ան բանէն: Եւ թէ որ ան բանը իմ սիրած մեղքս է, որ ծոցս պահեր կուռքի մը պէս պաշտիր եմ—առողջութիւն, փրկութիւն, ունեցած պատիւս— իմ յօժար կամքովս ու հաճութիւնովս ասոնց ամենէն կ'անցնիմ իրեն համար: Ես գոհ պիտի ըլլամ որ Ինք կ'ընդունի, ու իրաւցունէ պիտի ըսէ ինձի համար թէ՛ “Ենթեք ինչ որ ունէր” ըրաւ:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՆԵՐ

ԻՆՉՈՒ ՀԱՄԱՐ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ Է

Լստուածաշունչը ամէն Վրէժիստոսի պատուական Գիրք մըն է. ինչէն է անոր պատուականութիւնը: Ենթեք մէջը եղած պատմութիւններէն չէ, բանաստեղծութիւնէն չէ, քաղաքական ընկերութեան վրայ ունեցած ազդեցութիւնէն ալ չէ: Եսոնց մէկէն չէ, հապա մեղաւորներու կարօտութիւններն ու հարկաւորութիւնները անկող կը լեցունէ: Ենթեք մեղ Եւստարանէն կան Փրկչի մը՝ ու ամէն տեղ ներկայ եղող Հոգի մը կը յայտնէ: Ենթեք Յիսուս Վրէժիստոսի վրայով կը խօսի, ու ան ալ խաղը եղած. ու կը խոստանայ Սիւրբարիքը՝ որ յաւիտեան մեղի հետ բնակի:

ՏԳՆՈՅ ՀԵՄԵՐ

ՄԱՐԻԱՄ, ՅԱԿՈԲ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻՆ

(Հարոյն—հարոյն—իւն—):

Սիւրբ ուրիշ ճշմարտութիւն մ'ալ ըսեմ ձեզի, թէ որ դուք իմ ըսածներէս չձանձրանաք, ըսաւ հայրերնին: Սիւրբնիկը կու գայ արդեօք ան ամէն բաները ստեղծող մեծ Լստուծոյն վրայօք իմ մէկ քանի օր առաջ ըսածս:

Եւստարանի պատմական Վարդիստոսի զուն ըսիր թէ աշխարհը և ամէն տեսնուած բաները ինքը ստեղծեց:

Հիտակ է. ամէն կենդանի արարածները, հրեշտակները, մարդիկն ըր և ամէն տեսակ անասունները ինքը ստեղծեց: Լստուծոյ վրայօք ուրիշ ըսածներէս բան մը կը յիշէք, կրկին հարցուց հայրեր:

Դուն ըսիր թէ՛ ինքը շատ բարեւար է մեզի, ըսաւ տղան:

Եւստարանի շատ ալ սուրբ: Կը կարծէք թէ սուրբ Լստուած մը՝ մարդոց սիրտնուն պէս չար սիրտ ունեցող արարած մը պիտի ստեղծէր անանկ չար սրտով, որ անոնք զուարճանան Լստուծոյ արդիւրած բաները ընելով:

Ես չեմ կարծիր, ըսաւ Վարդիստոս. բայց բանը ինչպէս եղաւ հայր:

Սիւրբ ըրէ որ պատմեմ, պատմաւ խանեց հայր. Լստուած մարդը սուրբ ստեղծեց: Եւ ջի բերանը մարդուն վրայ մեղք չկար: Ենթեք խորհուրդները և ճամբաները բոլորն ալ բարի էին: Ենթեք մարդը զԼստուած կը սիրէր, և ամէն բանի մէջ ջանք կ'ընէր Լստուծոյ հաճոյ ըլլալու: Ենթեք տեսնուած շատ մէջ ոչ տրոմուութիւն կար, ոչ լայ և ոչ ալ ցաւ. ինչու որ ամէն բան Լստուծոյ պէս սուրբ էր, և մեղք չեղած տեղը տրոմուութիւն ալ չկայ: Բայց զժբաղդաբար օր մը մարդը անհաւանդ եղաւ աս բարերար և սուրբ Լստուծոյն: Ենթեք մարդուն սիրտը բարիէն չարի փոխուեցաւ. սուրբ ըլլալուն տեղը չար եղաւ. և ասիկայ մարդուն յանցանքով եղաւ. և չէ թէ Լստուած անկողայ այնպէս ստեղծեց: Թէ և մարդը փոխուեցաւ, բայց Լստուած չփոխուեցաւ: Ինքը տակաւին բարերար և սուրբ էր: Ուրիշ ժամանակ ձեզի կ'ըսեմ թէ ինչ կերպով Լստուած բարերար էր երբ որ մարդուն սիրտը չարացաւ:

Ենթեք օրը իրիկուան ատենը, երբ որ Վարդիստոս իր զօրը սենեակը մտաւ անոր Գիրքը բարի զրուցելու, նոյն միջոցին նաեւ ըսաւ. հայր, ես բան մը գիտեմ:

Իրաւ, ինչ բան գիտես, նայինք, պատմաւանեց հայր:

Ես գիտեմ քու աս առտուան խօսածդ որ մարդուն վրայով ըլլալը. Լստուծոյ էր ան:

Հիտակ է, Եւստարան քու անոր անունը: Ինքը Լստուծոյ առաջին ստեղծած մարդն էր, ու Եւստարան առաջին կինը: Ենթեք Լստուծոյ արդիւրած ըրին, և ալ սուրբ չմնացին, և անոնց զաւակները սուրբ սիրտերով չմնան: Սենք Եւստարան ու Եւստարան զաւակներն են, և բոլոր աս աշխարհիս մէջ եղած մարդիկը անոնց զաւակներն են. և մենք ամենքս ալ չար սիրտ ունեցող զաւակներ ենք:

Բայց կրնանք ըսել ինձի թէ ինչ էր ան Լստուծոյ արդիւրած բանը որ Եւստարան Եւստարան ըլլին:

Եւստարան, ես կրնամ ըսել, ըսաւ Վարդիստոս. անոնք պտուղ առին մէկ ծառէ մը՝ որուն համար Լստուած հրաման ըրել էր որ չուզին:

Ուրախ եմ որ իմ ըսածներս միտքներդ կը պահէք. և հիմա կ'ուզեմ որ ջանք ընէք աս ալ միտքներդ պահելու թէ պտուղի մեղք չկայ: Դուք մը մը նախաձեռնեցիք կը խորհէին թէ արդիւրած ծառէ մը քիչ մը պտուղ առնելը, շատ պտուղի յանցանք մըն էր. բայց անանկ չէ. անկող մեծ յանցանք մըն էր, ինչու որ Լստուծոյ՝ իրենց ստեղծողին դէմ անհաւաքանդութիւն մըն էր: Իմ սիրելի տղաքներս՝ ասոր վրայ մտմտացէք. ամէն օր, քանի որ կ'ապրէք, և ըսաւ չար բան մը մը ընէք, անկող պտուղի չարութիւն մը սեպելով. հապա միտքներդ պահեցէք թէ արդիւրած ո՞ր է իցէ մէկ բանը ընելը մեծ մեղք մըն է. Գիրքը բարի:

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԹՅՈՒՆ
Մայիս 21, 1856:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԱՃԿԱՍՏԱՆ. Ուրախութեամբ կ'իմացնենք որ Պոլսոյ զեմանալար-
ժէն փաստաւոր խորթնախնոյն յա-
րաւէն յարգմանը լինելով Մայ-
իս 20ին կիրակի օրը առաջին անգամ
բացուելով նաւակատեղի կատարուեցաւ
բազմաթիւ հանդիսականաց առջև, ու-
րոնց մէջ օտարազգի անձինք ալ գրա-
նուեցան:

Կամապէս Վոսիֆի լոյս (Օրթա-
զիւղէ) Ենդիւրիան նորաշէն Եկեղեցիին
ալ նաւակատեղի Մայիս 11ին կիրակի
օրը կատարուեցաւ:

ԻԱՐԱԴԱՆ. Վերջին աշխարհագի-
րին առնուած հաշիւէն կ'երևայ թէ
1500 Եւտարական Եկեղեցի կայ
աս երկրին մէջ, ու 1000 հատ ալ Քա-
րոզէ: Ենդիւրիան եկեղեցիներուն հետ կա-
պակցեալ 1309 դպրոց կայ՝ 63,200 ա-
շակերտով:

Մօտերս նոր վիճարանութիւն մը
ծագեցաւ, մէկ կողմէն Շիքվիթներուն
ու միւս կողմէն քաղաքական օրագիր-
ներուն մէջ տեղը: Շիքվիթները ազա-
տարար կը սորվեցնեն, թէ կրօնական
խտուածութիւնը հաւանական Քալիֆի հա-
սարկոյ մասն է. թէ հոռութեան եկե-
ղեցին պատժելու է հերետիկոսները՝ քա-
ղաքական իշխանութեան ուժովը: Երբ
որ կ'ըստ, որ քաղաքական օրագիրը
կ'ըստ, թէ կրօնական պաշտամունքի ա-
զատութիւնը պարզ մը քաղաքական
է, որմէն կարելի եղածին չափ շուտով
ազատելու է աշխարհս. թէ Սրբաբն-
նութիւնը սրբազան պարտաւորութիւն
մը կատարած է. թէ հերետիկոսները,
Իրօթեմանգները, Լճ, ասպարիւն-
ընացողներն ու հարգարարներն ու-
րոնք են:

Չափաւոր հոռութեանները խոստած
ու խոստած են աս պաշտամունքին
ուն լոյս: Ենդիւրիան հաւատար որ
Շիքվիթները համարձակեալ ասանկա-
ձակում մը ընել խղճմանքի ազա-
տութեան պէս սրբազան սկզբունքին
վրայ: Պ. Եկեղեցի մը Պոլսի մասե-
նագիրը որուն հոռութեան եկեղեցիին
յարուստ ունեցող մէկն ըլլալը ճանչ-
ցուած է, 30, 40 երես տարակ մը
հրատարակեց մօտերս, հիմա՛ն ինչո-
նա՛ն մէջ քաղաքական օրագիրն ու
հոռութեաններն ինչո՛ն: Եսկիւր կը
պարտաւ լոյսոյ աշակերտները (Շիք-
վիթները) անհաւատութեան կողմին
ծառայելուն, ու հոռութեան Քալիֆ-
ի կողմէն թշնամիներուն թիւը շատ-
ցնելուն համար. հաստատելով որ ի-
րենք ասանկ ընթացք ընելով ժամա-
նակին ոգիէն դուրս կ'ընեն հոռութեան
Քալիֆի եկեղեցին: Բայց յիշեալ իշ-
խանին խելացի ազդարարութիւններուն
ակամջ կախող չկայ: Շիքվիթները պա-
տասխան կուտան անոր թէ՛ իրենց կար-
ծիքներուն հաւանած են Պապը կարտի-
նալներն ու Եպիսկոպոսներուն մեծ մա-
սը: Եսկիւր ճշմարիտ է. Պ. Եկեղեցի
տէ Պոլսի ու իրեն համախոհ եղող չա-
փաւոր հոռութեանները տեսնելու են
թէ որչափ քիչ յոյս կայ որ իրենց ե-
կեղեցիին գլուխը երբեք հաւանութիւն
տայ իրենց պաշտպանած խղճմանքի
ազատութեանը:

ՍՊԵՐԵՆԵ. Ես երկիրը անհասկնալի
տեղ մըն է: Մէկ կողմէն Խորհրդարանը
(Քրօթէս) սահմանադրական օրէնքներ
հաստատեց, տպագրութեան ազատու-
թիւն, և ժողովական կազմելու, և
հասարակաց կրթութեան, և ընդհա-
նոր բուհարկութեան իրաւունքը:
Բայց միւս կողմէն Եպիսկոպոսներն ու
Քահանաները տակաւին մեծ իշխանու-
թիւն ունին. և իրենց բռնական գոր-
ծերը անանկ բաներ են, որ ուրիշ քա-
ղաքակիրթ երկիր մը թող չտացուիր
որ ընեն. ու դատաստանական ատեան-
ները չեն համարձակիր որ և իցէ մե-
կուն կեանքն ու ազատութիւնը պաշտ-
պանել աս եկեղեցականներուն դէմ:

Ես ըստաւանքը բացատրելու համար

բաւական է սա նոր պատահած հետե-
ալ եղելութիւնը:

Գաղտնիկեան կրօնաւոր մը՝ հայր Պ.
Մօրիակ առնուով, որ 66 տարեկան
ծերունի մըն է՝ Եստուածաբանութեան
վարդապետ՝ Երաւա Ուսումնարանին
նախնի ուսուցիչը՝ իր բարոյականին ու
իր կրօնական գիտութեանը կողմանէ
առ հասարակ պատուած անձ մը՝ դէմ
դրաւ Եստուած Յղութեան վարդապե-
տութեանը: Համոզիչ կերպով հաս-
տատեց թէ Պապը իրաւունք չունէր նոր
հաւատոյ մաս մը աւելցնելու՝ լրի քա-
նի մը Եպիսկոպոսներուն խորհրդովը,
ու թէ հոռութեան Քալիֆի եկեղեց-
ւոյն կանոններուն նայելով՝ հարկաւոր
էր ասանկ բան մը օրինաւոր ընելու
համար ընդհանուր ժողովը մը ընել:

Հայր Մօրիակը՝ երկրին օրէնքնե-
րուն արտօնութիւն տուած ազատու-
թիւնը գործածելով, ու միջեւ անգամ
թիւնտոյի քաղաքական կառավարիչին
հաւանութեան քաջալերելով, աս
նիւթին վրայ գիրք մը հրատարակեց:
Իրաւունք ունէր՝ ու պարտքն ալ էր ա-
սիկայ ընելու:

Բայց հազիւ թէ իր աս գործը երևան
եղաւ, մշտա՛յ թիւնտոյի կարտիւնալ
Երեւելիսկոպոսին հրամանով գիրքին
ծախսելը արգելուեցաւ, ու բոլոր
տպուածները գիրք ծախողներուն խա-
նութիւնը բռնուեցաւ: Իսկ զ՝ Գալի-
նիկեան կրօնաւորը՝ առանց կանոնաւոր
դատաստանական քննութեան զնտանի
մէջ գործուեցաւ, Շիքվիթ եկեղեցա-
կանի մը զգուշութեամբ տակ գրուե-
լով. և աս ծերունին չորս տարիէ ՚ի վեր
անգամաւորութիւն ունենալով ցաւա-
գար մէկն ըլլալուն հիմա՛ն ակտը ծան-
րեցաւ բանտին ցուրտ ու խոնավ ըլլա-
լէն: Օգորմանալին ան է որ երբ աս
խեղճ կրօնաւորը աղաչելով խնդրեց
որ զինքը հիւանդանոց տանին, որ իր
առողջութեանը պէտքերը խնամքը
տրուի, պարսպ տեղը աշխատեցաւ:

Երեւելիսկոպոսը պատասխան տալ չէր
արժան սեպի մինչև անգամ. և ան
բանտարգուած տեղը գտնուող մահա-
պարտներն ալ ասոր անունը սոսկալի
նախատական խօսքերով բերանին
կ'առնէին. Գալինի հերետիկոսն է, հայ-
հոյիչ անիծեալ անձ մը, ըսելով: Գալի-
նի ալ նաև ուրացեալ անձ մը ցուցուած
էր՝ տգէտ ու մոլեռանդ ռամիկն:

Գաղտնիկէն օգնութիւն ըլլալով
քանի մը աստուածավախ ու բուխիւր
անձերէ՝ Երաւաութեան Պաշտօնային
գանգատ ըբաւ Հայր Մօրիակը, ևս քն-
ալ Երաւային խորովեցին, աղաչելով որ
քաղաքական իշխանութեան յանձնուե-
լով իր թշնամիներուն ձեռքէն ազատեն
զինքը, կամ գոնէ հրաման ընեն որ կա-
նոնաւոր կերպով քննուի օրէնքով:
Բայց միջեւ մօտ ատեններս ոչ Տե-
րութեան Պաշտօնականը ոչ ալ Խոր-
հրդարանը ազատեց զինքը. և թէ որ
ասանկ երթալու ըլլայ բանը՝ աս ծեր
մարդը գնտանին մէջ մեռնի պիտի. որ
ուրիշ մէկ յանցանք մը չէ գործած,
այլ միայն ծառայաբար չէ ընդունած
հոռութեան Պապին նոր վարդապետու-
թիւնը:

ՀԵՒԿԱՍՏԱՆ. Եւտարերին 35^{րդ}
թիւ թերթին մէջ յիշեցնելով թէ աս
երկրին մէջ եղող Քարոզիչները որո-
շած են որ իրենց աշխատութեան մե-
ծառոյն մասը առջինէն աւելի իրենց կե-
ցած քաղաքներուն բոլորտիքի գեղերը
Եւտարները քարոզել ըլլայ: Ուրախ ենք
ըսելու որ աս աշխատութիւններուն բա-
րի արդիւնքը արդէն երևնալ կ'սկսի:
Պատ. հոռութեան հետեւալ կը գրէ
Սէյլան կղզիին նկատմամբ:

Ենդիւրի Գոնիսիս սկսեցինք կիրա-
րել օրերը պաշտօն կատարել չորս ամե-
նէն հեռուն եղած գեղերուն մէջ, ուր

որ Քրիստոնէից սակաւաթիւ ժողով-
ներ կը գտնուէին, և ասիէ առաջ մեր
տեղը կատարուած պաշտօնին կու գային.
անկէ ՚ի վեր ուրիշ գեղ մըն ալ սկսե-
ցինք, ուր որ միշտ մէկ Քրիստոնէաց
ընտանիք մը կայ, բայց քանի քանիները
յայտնեցին հիմա՛նստութեան դուրս ել-
լելու փափաքին: Ժողովուրդը աս կեր-
պով տեղ տեղ բաժնելուս նպատակը
ըստ մասին ան էր որ կնիտոց գիւրութիւն
մը ըլլայ, որոնք կանոնաւոր կերպով չէին
կիրար մեր տեղը գալ. բայց աւելի մաս-
նաւոր միտքերնիս ան է որ Եւտարանին
լոյս տարածելու և անոր ազդեցութիւնը
բանեցնելու կերպն մը կազմուի ա-
նանկ տեղուանք, ուր որ քրիստոնէա-
կան եկեղեցի կազմուելու յոյս կայ: Ես
փորձին հետեւեալք մինչև հիմա մեր յու-
սացածէն աւելի անգին անցաւ: Պաշ-
տօնները բնիկ օգնականներուն ձեռքովը
կը կատարուի: Կէս օրէն ետեւ Եւտա-
րանին պատմութիւնը կարգաւ կը կար-
դան ու կը բացատրեն, և ասոր համար
առջի շաբթուան ժողովը մը կ'ընեն իրենց
հետ պատմաստութիւն ընելու: Եւս
ամիսը հեղ մը կիրակի օրը կէս օրէն
ետեւ աշխարհիս զանազան կողմերը Եւ-
տարանին տարածուելուն վրայով տե-
ղելութիւն արուելու ժողովը կ'ըլլայ,
և հաւքուած ստակները կը տրուին:

Ես գեղերուն և կղզիներուն Քրիս-
տոնեաները ամէնը մէկտեղ կը ժողովուին
մեր քարոզութեան կայանին եկեղեցին
Տերութեան ընթերցելու կատարելու:
Հատ հաճոյական է անոնց հետ մէկտե-
ղել աս ատենները. և մենք ուրախա-
նալու և շնորհակալ ըլլալու առիթ ու-
նեցանք Եստուած ժողովուրդին թիւը
աւելնալուն վրայ: Յուլիոսին հաղոր-
դութեանը տարածումէ կ'զօդ ընդուն-
ուեցան եկեղեցին, եւթը չափահաս և
չորս ալ ուսումնարանի աշակերտ:
Չորսը կղզիներէն էին, և անոնցմէ իրե-
քը յիսուն տարեկան և անկէ վեր է-
ին:

Մատուրա քաղաքէն Պատ. Ռէն-
տալ տեղեկութիւն կու տայ որ բոլոր
անցեալ տարին նոյն քաղաքին մէջէն
120 հոգի եկեղեցին ընդունուեցաւ, ու-
րոնցմէ գրեթէ ամէնը, կ'ըսէ, գեղերու
ժողովուրդներէն էին: Հիմա իրենց
ժողովներուն հետ միացողներուն թիւ-
ը 5,000 կ'անցնի:

ՉԻԿԱՍՏԱՆ. Մեր արդոյ ընթեր-
ցողներէն շատերը կարելի է գիտնալ որ
Զինացիք խիստ տարբեր են ուրիշ շատ
հիմա՛նստ աղբիւրէն: Իրենց մէջ իշա-
նաւոր տարբերութիւն մէկը գիրքեր-
նուն շատութիւնն է, որոնք լեցուն են
իմաստութեան և յիմարութեան խառ-
նուրդով: Օրինակի համար քանի մը
առաջինը կը գնենք մեր ընթերցող-
ներուն առջին, որոնք կը ցուցնեն
որ թէև սրտերնին խորին խաւարով
մը պատած է, սակայն քիչ մը լոյս ալ
կը պլլուրայ:

1. Յաղորդութիւնը օրնութիւն
մըն է բարի մարդուն, ու անէ՛ք մը
չարին:

2. Եղէկ է արդար ըլլալ՝ ու մի-
անգամայն աղքատ, քան թէ չար ըլ-
լալ՝ և հարուստ:

3. Թէ որ քու զաւակդ կը սիրես,
զաւակդ մը խնայիր. թէ որ կ'ատես
անիկայ, չափազանց լեցուն փափուկ
բաներով:

4. Ենգամ մը խօսուած խօսքը՝ չորս
ձիով կուգը մը չկրնար ետեւէն հաս-
նիլ ու ետ գարձնել:

5. Մէկ կողմին ըսածը լսէ, մեւ թի-
մէջ պիտի ըլլաս. երկու կողմէն լսէ,
և ամէն բան պայծառ պիտի տեսնես:

6. Յիմարութիւնն է վաղուան նե-
ղութիւնը աս օրուրէն վրադ առնել:

7. Եղէկութիւն ընել՝ և ուղիւ որ
մարդիկ գիտնան անիկայ, ճշմարիտ ա-
ռաքելութիւնն է:

8. Հիւսիս քան մը ըրած ատենը
մարդուն սիրտը հանգիստ է, ու օրէ օր
աւելի կը լաւնայ. բայց երբոր չարու-

թիւն կը գործածէ՝ միտքը նեղութիւն
կը քաշէ, ու օրէ օր աւելի կը գէշնայ:
9. Ենոնք որ որդան կարմիր կը գրու-
նէն, կը կարմրին. և անոնք որ մեղան
կը գրուեն, կը սևանան. ասանկ ալ մար-
դիկ իրենց բնաւորութիւնը ընկերներ-
նէն կ'առնեն:

Ես վերոգրեալ առաջինքն պիտի տես-
նուի թէ անոնցմէ ոմանք որչափ մօտ
նմանութիւն մը ունին Սուրբ Գրոց
ճշմարտութիւններուն: Եսոնք տարա-
կոյս չկայ որ շատ հին ատեններէ իրենց
հասած ու պահուած են:

ԵՄԵՐԻԳԱ. Հետեւալ դէպքը որ
մօտերս հրատարակուած է Եմերիգայի
օրագիրի մը մէջ, յայտնի և նշանաւոր
կերպով կը բացատրէ Եւտարայ Ես. 23
համարին խօսքը թէ՛ Ետենովը ըսուած
խօսքը որչափ գեղեցիկ է:

Երկու իրեք տարի առաջ՝ բարեպաշտ
պատանի մը շոգեկառքով ճամբորդու-
թիւն կ'ընէր՝ Եստու Եսոք քաղաքին կող-
մերը: Կառքին մէջ նստած ատենը՝ կա-
պարէ գրիչով մը աղբու խօսքերով գիր
մը գրեց կրօնքի վրայով, ու իր մօտը
նստող օտարական պատանիին տուաւ:
Ես մօտերս նոյն բարեպաշտ պատա-
նին գործով մը Եստու Օրէնք գը-
նաց, ու քանի որ հոն էր՝ օր մը Բն-
թերցարանի պէս սենեակէ մը ներս մը-
տաւ, որ նոյն քաղաքին Քրիստոնէաց
Պատանիները վարձքով բռնած էին, և
Եմերիգան Մէսսէնճը՝ ըսուած պատ-
ուական Օրագիրը ձեռք բաւալ կարգա-
լու: Շիք-նոյն միջոցին ուրիշ երկու հո-
գի աշներս մօտան, ու ինքը անոնցմէ մե-
կուն հետ խօսքի մօտաւ: «Երբեք իր
հոգիին վրայով խօսի՛մ ասոր», կ'ըսէր
ինքն իրեն աս պատանին. ու ասոր վրայ
մէկէն սկսեց քանի մը լուրեր կարգալ
օրագիրէն, որ գիմացինին հոգիին վրայով
խօսելու յարմար առիթ մը գտնէ: Խօսա-
կցութիւնը լինալէն ետեւ նորէն Մէս-
սէնճը՝ օրագիրը ձեռք առաւ, և ու-

շաբթուան խօսքը յօդուածի մը վրայ դը-
ռած սա վերնագիրին գրաւուեցաւ
«Շոգեկառքին նամակը»: Եսկիւր կար-
գալով գտաւ թէ բուն իր գրած նամա-
կին պատմութիւնն էր, որ ինչպէս վե-
րը յիշեցնել երկու իրեք տարի առաջ
օտարական պատանիին մը տուած էր շոգե-
կառքին մէջ. և թէ ան պատանին ալ
նոյն նամակին միջոցով Քրիստոնէի գի-
տութեանը առաջնորդութեամբ արդէն մե-
ռած էր շատ խաղաղ ու երջանիկ մա-
հով մը: Օգորմանքով բռնուած՝ ձեռ-
քի թուղթը ձգելով սկսեց կանչել.
«Մէ՛կ ինչ ուրախութիւն է: Ես միշտ
աս կէտը բնաւ չէի գիտեր թէ ինչպէս
ուրախութիւն պիտի ըլլար անմահ հո-
գի մը փրկութեան գործիքն ըլլալը:
Իմ սենեակս քաղաքացի», կ'ըսէ, «Ես
տուածոյ շնորհակալ ըլլալու, իր գոր-
ծին մէջ իմ տկար աշխատութեանս ար-
դիւնքը ցուցնելուն համար: Ես բանը
իմ կեանքիս մէջ անանկ կէտ մըն է՝ որ
դէպ ՚ի հոն ետ պիտի նայիմ՝ միշտ
շնորհակալութեամբ ու հաճութեամբ,
և կրնամ յառաջ ալ նայիլ ան յոյսովը
որ նոյն սիրելի պատանին կրկին գիմաւո-
րեմ որուն ով ըլլալը ճանչնալու պատե-
հութիւն չունեցայ աս աշխարհիս վրայ,
և որն որ Տերեւտակի մը պէս երկնքին
դուռը գիմացաւ ելելու պիտի արտու-
րայ: Քանի գնաց իմ մօտիս խորհուրդ-
ները վեր վեր թուելի սկսան: Եւ զար-
մանալի բան չէ՞ որ մենք Քրիստոնէայքս
Եստուածոյ հետ գործակից ենք մարդոց
փրկութեանը գործին մէջ: Երանի՛ թէ
շուտով գար ան օրնեալ ժամանակը,
որ ատեն բոլոր Եկեղեցին պիտի գայ
որ հոգիները շարունակ կորսուելու վրայ
են՝ անոնց վրայ խորհելու գրգիռը պա-
կաս ըլլալուն համար: Թէ որ խօսք մը
այսքան գործ կը տեսնէ Եստուածոյ
շնորհքովը, ի՞նչո՛ւ շատ աւելի խօսքեր
չենք խօսիլ հաւատարմով»:

